

Stille oogenblikken

Gedenkplaat uitgevoerd naar ontwerp van prof. L.O. Wenckebach.
Ten tijde van de opname hing de gedenkplaat in het gebouw van de voormalige Akademie,
Oude Delft 95. Thans is zij geplaatst in het hoofgebouw TU Delft, Julianalaan 134.
Foto Paul Huf

Gedenkboek
van het verzet der Delftsche
studenten en docenten
gedurende de jaren 1940-1945

uitgegeven door den Delftschen studentenraad in opdracht
van de Delftsche studentencontactgroep

Delftsche uitgevers maatschappij - 1947

Zelden is het, dat in de spaarzaam stille oogenblikken, waarin onze gedachten blijven rusten bij de bezettingsjaren, de onvergankelijke zin van het geboden verzet ons weer duidelijk voor de oogen komt. Waar de macht der wapenen faalde, was het dit verzet, dat de kracht en het bestaansrecht van Nederland als natie bevestigde en het volk de vreugde kon geven van een rechtmatige bevrijding.

De Nationale weerstand tegen de gewapende Duitse levensbeschouwing werd daadwerkelijk gedragen door de jongere generaties. Door de jeugd, die de problemen, waarvoor zij gesteld werd, zonder compromissen aan eigen wezen trachtte op te lossen.

Voor velen was hiertoe geen offer te zwaar, ook niet het laatste. Het hoe en waarom daarvan mogen wij niet vergeten. Het is de zin van onze geschiedenis; een fundament van onze toekomst. Moge dit boek bijdragen tot de onvergetelijkheid van hen, die in de worsteling om Neerlands bevrijding het leven lieten.

Wij willen hier niet vervallen in gedetailleerde beschrijvingen, noch in lange uitweidingen; dat zou licht leiden tot een noodeloze afweging van de meerdere of mindere verdiensten van den één of den ander. Bovendien, van den één weten wij toevalligerwijze veel, van den ander weinig; ook daardoor zou een scheef beeld ontstaan. Het ligt evenmin op onzen weg onderscheid te maken tusschen den ouderen student met overwicht op zijn omgeving, die wellicht velen tot voorbeeld en leidman was, en den jongere, wellicht een stillen werker, die geheel alleen zijn weg moest zoeken. Ieder heeft op zijn eigen wijze zijn eigen bijdrage geleverd en mag daarom aanspraak maken op onzen eerbied en onze dankbaarheid. Voor het offer van ieder hebben wij diep ontzag, of dit nu met een spontaan gebaar dan wel ten koste van zwaren en langen strijd gebracht is.

Ons eerste aanknoopingspunt voor de geschiedschrijving van 't Delftsche verzet is de studentenstaking van Nov. 1940: *de eerste openlijke verzetsdaad van een groep van eenige betekenissen* na de capitulatie van de Nederlandsche strijdmacht in Mei 1940. In Leiden werd deze staking ingeleid door eenige hoogleeraren, die den juisten weg duidelijk vóór zich zagen; in Delft niets van dien aard! In plaats van een open oog te hebben voor de nationale beteekenis van deze spontane reactie op het ontslag der „niet-arische” hoogleeraren deed de Academische Senaat in groote meerderheid alles om wat hij „een ramp” achtte te voorkomen. De staking begon bij de studenten, werd doorgezet bij de studenten en eindigde bij de studenten: hun Hoogeschool werd als straf door de bezettingsautoriteiten gesloten. Dat was het einde van deze eerste fase van den strijd; het vertrouwen in de hoogleeraren was er begrijpelijkerwijze niet grooter door geworden.

Het verzet was in het begin een voorpostengevecht geweest. Kleine acties hier en daar, speldeprikken misschien, maar van onschatbare waarde voor het moreel van het Nederlandsche volk. Het vertrouwen in de overwinning der geallieerden was er zeer door versterkt. Engeland streed in die dagen nog een defensieven strijd; de overwinning leek zoo onwaarschijnlijk, dat een geloof daarin waarlijk een „geloof” was.

Het standpunt tegenover den bezetter was nog slechts door weinigen zuiver en scherp bepaald, omdat slechts een enkeling den waren aard van de overheersching toen reeds overzag.

Op Vrijdag 22 November 1940 werd het ontslag der Joodsche hoogleeraren bekend: reeds onmiddellijk vatte bij verschillende groepen de meening post, dat de studentenwereld op dit grove onrecht moest reageeren. Den volgenden ochtend stroomde een groote menigte tezamen in het Gebouw voor Weg- en Waterbouwkunde, waar Prof. Mr. A. C. Josephus Jitta – naar men meende – voor het laatst college zou geven. Deze spontane demonstratie van solidariteit leidde tot de historische rede van den student Van Hasselt, voorzitter van het Gezelschap „Practische Studie”. Het college van Prof. Jitta vond n.l. geen doorgang, zoodat honderden studenten in de gangen en het trappenhuis verzameld bleven, meest in drukke discussie verwickeld. Een zenuwachtige hoogleeraar trachtte met een machtswoord de menigte te bewegen heen te gaan, geheel zonder succes. Op dat moment nam Van Hasselt, staande op de hooge trap, het woord. Hij belichtte in gevoelvolle doch weinige woorden het groote onrecht, dat was geschied. Hij was de eerste, die onder woorden bracht, wat men in het algemeen slechts aanvoelde: n.l. dat de bezetter onrecht op onrecht zou stapelen, om uiteindelijk het Nederlandsche volk als sla-

ven te exploiteeren. „Zalig zijn zij, die vervolgd worden om der gerechtigheid wille”, dat was zijn thema. Diep onder den indruk gingen daarop allen uiteen.

Den volgenden Maandag en Dinsdag staakten de 3000 studenten der Technische Hoogeschool. De leden der verschillende corporaties behoeften daartoe niet opgewekt te worden; in Delft hadden zij allen al onderling contact gehad in de voorafgaande dagen. De vele spoorstudenten en anderen, die dat contact misten, werden bij het station en de toegangswegen tot de stad door wachtposten ingelicht. Alles ging zeer rustig en snel in zijn werk – toen de bezetter eenige uren later een détachement marechaussée naar Delft zond om „de orde te herstellen” was er al niets bijzonders meer te bespeuren.

Des Dinsdags duurde de staking voort en des Woensdags werd de Technische Hoogeschool als strafmaatregel door den bezetter gesloten. Velen verwachtten, dat de Duitschers op datzelfde moment nog verder zouden ingrijpen in het studentenleven; zulks gebeurde echter niet. Als door een wonder schenen de studentenorganisaties van Delft, die van zoo veel belang waren voor het onderling contact, gespaard te zullen blijven.

De spanning verminderde allengs en men trachtte van de ongewone situatie het beste te maken. De studievereenigingen legden zich er op toe het gemis der colleges zooveel mogelijk te vergoeden en de gezelligheidsvereenigingen namen de noodige veiligheidsmaatregelen t.a.v. hun archieven enz. Reeds naderden de Kerstdagen met de daaraan voorafgaande traditieoneele plechtigheden als Almanakuitreiking e.d., toen plotseling, inderdaad geheel onverwachts, de Sicherheitsdienst zijn slag sloeg:

Op Woensdag 18 December 1940 overviel een „Kommando” de Sociëteiten en bekende studentenhuizen. Het werd een rumoerige dag: tallooze vooraanstaande studenten werden aan een verhoor onderworpen, de Sociëteiten werden in beslag genomen en één woonhuis (Oude Delft 81) ontruimd. De Sicherheitsdienst zocht de organisatoren („Drahtzieher”) van de staking, die toen reeds een volle maand geleden had plaats gevonden. Die tactiek was niet slecht, want inderdaad was gedurende de afgelopen maand de waakzaamheid der stakers vrijwel geheel in slaap gesust: alle leidende studenten bevonden zich rustig in Delft. Desalniettemin slaagde de S.D. er niet in eenig spoor te vinden om de eenvoudige reden, dat de staking niet vanuit een bepaald centrum georganiseerd was en de „Drahtzieher” niet bestonden. Een vollen dag ging met de verhooren heen; des avonds om zeven uur werden alle aangehouden op vier na losgelaten.

Die vier waren de eerste Delftsche studenten, die in het „Oranjehotel” te Scheveningen belandden – er zouden hen nog tallozen volgen.....

Deze eerste vier gevangenen echter, die slechts bij wijze van intimidatie gearresteerd waren, zagen zich veertien dagen later weer in vrijheid gesteld. Inmiddels was, na den klap aan studeerend Delft, nu een flinke klap toegebracht aan organisatorisch Delft. Dit was zeer ernstig; het mocht dan al waar zijn, dat de staking niet in den eigenlijken zin van het woord „georganiseerd” was, zonder het bestaan van de oude studenten-corporaties had de spontaan opgekomen stakingsgedachte toch nimmer zoo vlot verwerkelijkt kunnen worden.

Reeds medio 1940 waren van studentenzijde de noodige organisatorische maatregelen getroffen om tot een nauwe samenwerking te geraken: alle studentenverenigingen in den lande hadden plaatselijke „Contact Commissies” gevormd, die ieder weer vertegenwoordigd waren in de Nederlandsche Studenten Federatie. Dit landelijk lichaam hield zich al heel spoedig uitsluitend bezig met de houding, welke studeerend Nederland tegenover den bezetter diende in te nemen. Toch is dit lichaam nimmer uitgegroeid tot een waarlijk verzetscentrum, al heeft het voortdurend een duidelijk verzetsstandpunt ingenomen. De verschillende vertegenwoordigers waren immers niet allen ingesteld op een directe verzetstaak; zij reageerden goed, doch slechts *incidenteel*. Bovendien meenden zij na verloop van tijd, dat het werk van de Federatie toch „nuteloos” was, daar de bezetter er zich blijkbaar niet door liet stuiten. Zij hadden meerendeels niet het besef, dat het noodig was om den coördinerenden arbeid principieel en illegaal voort te zetten, al werd dit idee van diverse zijden, o.a. de Delftsche, wel geopperd.

In Delft berustte het praesidium der plaatselijke Contact Commissie bij den president van de Centrale Commissie voor Studiebevelen, die ondanks de staking aan opheffing ontsnapt was. Deze president zag zich dus na de staking de taak toevallen om zich namens de studenten met den Rector Magnificus en andere autoriteiten te verstaan. Via den Rector werd van Duitsche zijde pressie uitgeoefend om tot een soort capitulatie te geraken; in allerlei vormen werd getracht om deze capitulatie aannemelijk te maken, met heropening van de Hoogeschool als belooning. De groote zorg van de T.H.-autoriteiten was de mogelijkheid, dat de studenten in een later stadium weer eens tot een demonstratie zouden kunnen overgaan. Zij wilden liefst zekerheid verkrijgen, dat zooiets niet zou voorkomen, en zochten daartoe met de Contact Commissie tot de afspraak te komen, dat

deze steeds in overleg met hen zou handelen. De studenten waren daartoe in meerderheid echter per se niet bereid, zoodat de besprekingen (na menige heftige discussie) moesten worden afgebroken.

Dat de studentenvertegenwoordigers weigerden om zich aan het beleid der T.H.-autoriteiten te binden, was zeer begrijpelijk: immers, sedert Mei 1940 was duidelijker en duidelijker vast komen te staan, dat een breede kloof gaapte tusschen de opvattingen der T.H. en die der studenten. De staking was door de T.H. beschouwd als een onverantwoordelijke, zinnelooze daad: de hoogleeraren waren zelfs niet bereid gebleken om gezamenlijk een protest tegen het ontslag van hun Joodsche collega's te onderteekenen. De kleine groep van hoogleeraren, die een andere houding voorstond, had geen invloed op den officieelen gang van zaken. In plaats van steun en waardevol advies te vinden bij hun Rector Magnificus, hadden de studenten uit de Contact Commissie veeleer de onaangename taak, zich tegen Z.H.G. teweer te moeten stellen. Een moeilijke factor was bij de besprekingen steeds „de werkelijke opvatting van den gemiddelden Delftschen student”. Deze groote onbekende werd op tweeërlei wijze omschreven: van de zijde der T.H. als „het verlangen om zoo snel mogelijk weer aan de studie te gaan”, en van de zijde der leidende studenten als „het verlangen om door te studeeren, echter niet ten koste van een knieval voor de Duitschers”. Later zou blijken, dat het geringe begrip der hoogleeraren voor wat er leefde onder hun studenten, de meest fatale gevolgen zou hebben. Intusschen stond wel vast, dat de gemiddelde student leiding behoefde. Via een periodiek was die leiding niet meer te geven, daar het „Officieel Orgaan van de Centrale Commissie” door den Sicherheitsdienst verboden was. Derhalve nam de Centrale Commissie haar toevlucht tot het rondzenden van open brieven aan alle ingeschrevenen.

Hoewel de voorwaarden, die van Duitsche zijde waren gesteld voor het heropenen der Hoogeschool, *niet* werden vervuld, berichtte de Rijkscommissaris in April 1941 plotseling aan den Rector, dat de Technische Hoogeschool door hem geopend kon worden. In kleinen kring werd toen nog overwogen, of het niet beter was om die heropening te verhinderen; o.a. wijlen de hoogleeraren Schoemaker en Mekel namen aan dat overleg deel. Men kwam echter tot de conclusie, dat zulks niet verantwoord was, daar immers geen enkele concessie aan de Duitschers was gedaan, terwijl een dergelijke vergaande actie inderdaad niet door den „gemiddelden student” gerechtvaardigd zou worden. De eenheid kon beter bewaard blijven, totdat zich opnieuw de noodzaak van gezamenlijke actie voordeed.

Zoo werd dus de Technische Hoogeschool heropend, terwijl van organisatorisch Delft nog waren overgebleven: de studieverenigingen en de Centrale Commissie, de Delftsche Vrouwelijke Studenten Vereniging, en een reeks sport- en cultureele gezelschappen, die aan de aandacht van den bezetter ontsnapt waren. Deze laatste, doch tevens zoo waardevolle, resten van Delftsche studentenorganisaties hielden het uit tot November 1941. In die maand, precies een jaar na de staking, verbood de bezetter aan Joden 't lidmaatschap van niet-commercieele vereenigingen. Prompt werd hierop door de geheele Nederlandsche studentenwereld gereageerd: in de Nederlandsche Studenten Federatie kwam men overeen, dat deze uitsluiting van de Joodsche leden principieel onaanvaardbaar was, zoodat de nog bestaande vereenigingen zichzelf zouden opheffen. Inderdaad geschiedde zulks door het geheele land: na enkele weken hadden alle betrokken vereenigingsleden voor het lidmaatschap bedankt.

Deze mooie daad was minder spectaculair dan de staking in November 1940, doch zij was zeker niet van minder beteekenis. De bezettende macht lanceerde een lange reeks dreigementen, maar ging niet tot actie over – de houding der studenten was te algemeen om grijpbaar te zijn!

Het vreemde feit deed zich intusschen voor, dat de Centrale Commissie voor Studiebelangen in Delft den dans weer eens ontsprongen was: zij was immers geen vereeniging, doch een commissie, die weliswaar steunde op de leden der studieverenigingen, doch evenzeer een zelfstandig bestaan kon leiden, daarbij de belangen van Joden zoowel als niet-Joden behartigende. Aan haar actie werd echter toch zeer kort nadien een einde gemaakt, daar de N.S.B.-burgemeester van Delft, F. W. van Vloten, tevens waarnemend President Curator der Technische Hoogeschool, zich dermate ergerde aan het optreden der studentenvertegenwoordigers, dat hij de Centrale Commissie alle verdere activiteit verbood en haar eigendommen aan zich trachtte te trekken. Het verbieden der activiteit was hem uiteraard mogelijk, doch het tweede deel van zijn eisch werd door de Centrale Commissie beantwoord met protest zoowel als weigering. Die weigering had een onverwacht succes: de N.S.B.-Curator vond geen steun in de bestaande verordeningen en moest zich voorshands met zijn woede vergenoegen! De Sicherheitsdienst bood hem in dat stadium nog geen hulp. Bedoelde hulp wist de curator zich echter anderhalve maand later wèl te verschaffen: op 20 December 1941 verscheen n.l. het eerste nummer van „De Oprechte Delftenaar”, een illegaal periodiek voor de Delftsche studenten. Op grond van deze gebeurtenis greep de S.D. in en arresteerde het driehoofdige Dagelijksche Bestuur der Centrale Commissie. Daarmede

Nummer I Godt sal w niet verlaten Al sijn ghy nu beswaert. 20 December 1941

DE OPRECHTE-DELFTENAAR

Periodiek onder Delftsche studenten

De eerste aflevering van "De Oprechte Delftenaar" ligt voor U; indien alles naar wensch verloopt, zal dit per toelief de eerste aflevering, tot het moment is aangekomen, waarop het verspreiden daarvan overbodig zal zijn geworden.

Het doel van de uitgave is tweeledig: In de eerste plaats zullen wij trachten U in een torbe samenwerking op de hoogte te brengen met het voor U, als student in het algemeen, en als Delftsche student in het bijzonder, van belang.

Onze tweede doelstelling is minder afgep. omschreven. Wij zijn er ons van bewust, dat de stemming ten aanzien van de bezettende macht en zijn wettelijke Delft in vergelijking met andere studentensteden id. is: onaan. Tevens weten wij echter, dat deze stemming welis alreede veranderd wordt door een relatief kleine groep, die ons bezette als vertegenwoordiging van onze studentenmaatschappij vroeger is verantwoordelijk was voor haar uitingen. Enkele welen is gelukkig te lezen, dat de Delftsche studenten ook als massa in staat zijn om een standpunt in te nemen: de staking in November 1940 was hier een voorbeeld. Wij kunnen ons echter niet ontevreden, dat deze veelgeproten staking een geïllustreerd beeld geeft van de centraliteit der Delftenaren als naar de lauwere elementen hebben zich bij de staking niet bewust, met alle consequenties heider voor ogen, op een heel standpunt gepast. Wij willen ook de belangstelling door een nettev. moederheid, juist dit is, waar "De Oprechte Delftenaar" tegen al strijden; wij willen er toe vragen, dat het aantal van deze lauwere elementen afneemt.

Wij zijn er van overtuigd, dat het zeer noodzakelijk is, dat hier snel en effectief kan gewerkt wordt, speciaal in verband met de gebeurtenissen die in de laatste toekomst mede aan onze Hoogeschool zullen plaats vinden. Daarom willen wij trachten om meer van de lauwere elementen de ogen te openen, en, met wellicht nog belangrijker is, die die niet leus zijn, doch evenwel actief werkzaam, te wijken op de weg, glicht die op hen rust: van dag tot dag en met de grootste volharding te proberen om de personen in den omgeving, welke blijf geven van leuwer. de slagen, zón van te brengen. Het wij de vrede bij hamer droegedene. Weien, en geen begrijpen dat er in deze tijden meer dan ding belangrijk is, dat het veran van karakter.

Trantig maender Nazi-bezetting he en ons veel geleerd; wij hebben kennis gemaakt met de methode der naziforting: langzaam, alreest langzame veranderingen, van de naargeoutige massen. Wat eerst een onnodig misrijzing lijkt, blijkt later het begin van zijn gewest van ons radicaal en onverderd. Maarvoor de plannen eens lang gereed zijn, weet in de bezetter niet inoene surft en kan de. Een velen hebben zón, het is, en den welen laten leiden door dit. We tempo van het barbarisat elke volgende stap, die de overheerscher. Week een onbeduidend, dat bijna niemand het verantwoord achtte om naar de. Ween van juist deze stap in versat te komen, en aldus "waardevolle bezittingen" op het spel te zetten. Het verderfelijke van dit trapgewijs. Ween is wel duidelijk gebleven; ieder, die had gehoopt door een dergelijke middelwijze "de zaak te redden", is wel

zeer bedrogen uitgekomen! Uit de handen der nazi's valt op den duur niets te redden, behalve het eigen karakter.

Twintig maanden nazi-besetting hebben ons ook geleerd, dat het Nederlandsche volk glansrijk te verdelen is in drie groepen:

- 1) de immoreelen en opportunisten
- 2) de laaien en alappen
- 3) de principieelen en fallen

De Nederlandsche studenten kunnen voor het grootste gedeelte gerekend worden tot de derde groep; dit legt een buitengewoon groote verantwoordelijkheid op hun schouders.

Het betekent dat, indien er in Nederland in deze tijd iets in Nederlandschen zin geschieden kan, dit mede van de Nederlandsche studenten zal moeten uitgaan. Daerom moeten wij het als onze eerste plicht beschouwen om den toerijn voor onze activiteit te zoeken; de meest productieve vorm van activiteit, die bovendien binnen iedere horizon valt, wordt reeds aangegeven: het bestrijden van de zoo walgig tirrende laaiheid.

Het is vast dat in deze moeilijke tijden de studie meer dan ooit onze aandacht vraagt; dit mag er echter nooit toe leiden, dat onze aandacht voor de politieke gebeurtenissen om ons heen veralgemt; een toernamen in de sfeer van werken en samen doen is in deze periode absoluut onverantwoordelijk; wij moeten continue op onze hoede zijn.

De studenten, die ons in handen zijn gegeven, zijn zeer moeilijk te hanteeren; bij elke passieve of actieve houding, die wij aannemen, zullen wij over-streemd worden met eischters en dreigementen over de sluiting of opheffing der Technische Hoogeschool. Hoe valids waars met ook moet hebben van nazi-afzettingen in het algemeen, zeker zal eens het moment komen, waerby het bestaan van de Technische Hoogeschool roebel in gaven komt. Daarom moeten wij het moment van handelen zeer goed weten te kiezen. Alle onafhankelijkheidsrijzen er op, dat de toestand in Delft langzaam maar zeker erlijk begint te worden.

1) Wij kunnen leering trekken uit de gebeurtenissen in Leiden. (zie pag. 4)

2) Het College van Curatoren heeft plaats moeten maken voor een onafhankelijke leiding in de persoon van den waarnemend-president-curator F.W. van Vloten. In de toekomst zal het College inderjijde sticht worden geconstitueerd.

3) De waarnemend-president-curator is sinds eenigen tijd begonnen zich dienstverklijk met "zijn" studenten te bemoeien. Duitzige het eten in de Sociëteit Phoenix en het verbod van de Centrale Commissie voor Studietoelagen. Over de plannen van de N.S.B. aangezien de Nederlandsche studenten behoeven wij ons geen illusies te maken: zie het geval Leiden en de redes van den procureur-generaal van Gansbeke.

4) De laatste bond-fide studentenverenigingen is met de C. C. verdwenen.

5) De blind-pro-Duitsche Ing. van Gerven start is onlangs het hogeschool overvloed.

Er zijn nog talloze kleinere aanwijzingen meer, dat er juist nu aan onze beschikkinge hand gebracht wordt. Daarom vinden wij u op het hart te dragen om u te houden.

EN ZIKT, DAT UW AANWIND OF WAAR HOEDE IS!

O. O.
O. O.

OVER DE WAARDE VAN N.S.B. - OF DUITSCHE VERGEMINTEN.

Het is een standaard-methode van de nazi's om de menschen om chantage te plagen. Het is nuttig om zich te realiseren, dat de dreigementen, waermede deze chantage opgelegd wordt alle waarde verliest, zoodra men er niet op in gaat. De voorspelde armoeden worden meestal niet ten uitvoer geleid. Zoo kan men de laatste maanden bij het alreeds gezegde, dat in de goede stad Delft gebeurt, naar voren hooren brengen, dat men toch zoo voorzichtig

moet zijn, omdat anders de T.H. voor diep angst... Zonder enige autoriteit noch zelfs namen van de Delftsche politie deze woorden in de mond. Voor de waarde van dit dreigement zie de uitspraak van den raad, president-curator op pag. 3.

Enkele voorbeelden:
Toen de Amsterdamsche studentenverenigingen zich ontbonden naar aanleiding van de laatste Jodenwet (1 Februari 1941) werd onmiddellijk van Duitse zijde officieus te kennen gegeven, dat deze actie gestaakt moest worden, daar anders de scherpste represailles zouden volgen. De actie werd toen voortgezet, en toen maatregelen zamen uit.
Toen de Delftsche studenten Hockey Club in deze tijd om dezelfde reden met alle aiffellen uit de competitie toertrouk, wet in de hockeywereld sterk opviel, gaf de Rijksoverheid de Delftsche studenten via Gansbeke te kennen dat dit onmiddellijk ongedaan moest worden gemaakt, of er zouden arrestaties en andere strafpen plaats vinden. Ook hier alles loog schijnbaar. Etc., etc.

OVER HET COLLEGE VAN CURATOREN DER TECHNISCHE HOOGESCHOOL.

Naar aanleiding van bepaalde verordeningen, die de Curatoren tot lederepen en den President-curator tot een dienaar maakten, stelde het College in September j.l. zijn ontslag in. Inmiddels en prof. Klopper het bevoegende stelselmaats op te dragen stuitten op de dringende verzoeken, waerby prof. Klopper zijn afkouring onduidelijk gemaakt. Het betrekkelijk kort geleden werd het aangevraagd ontslag verleend, waermede de heer F.W. van Vloten zich met zijn twee jaren middlere-school-opleiding plotseling een half eeuw stelde van 3000 s.s. inducteurs. Het College van Curatoren zal over niet al te langen tijd in N.S.B. sticht worden overvloed.

OVER DEN DURENEMESTER VAN DELFT.

Dit is een figuur, waermede wij in de eerste toekomst waarschijnlijk nog veel te maken zullen hebben. Hij draagt de verordening heeft de raad, president-curator het recht om alles te doen wat hij voor de rust en de orde bevordert, of noodig acht. Het is een volmacht. Zelfe sluiting van de T.H. valt binnen zijn bevoegdheid, te deze bezettingen een door de gebruik gemaakt om de werkzaamheden van de Centrale Commissie, die het reeds lang een doorn in het oog was, te verwijderen. Een poging, om de eigenaars van de Commissie tot zich te trekken, mislukte echter, daar de C. C. zich hiertoe op juridische gronden verweert. De Secretaris-Generaal van het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Culturbescherming J. van Dam ontbeed naar aanleiding van deze zaak de commissie den raad, pres. curator en gaf het een scherpe terechtwijzing en is oprecht om de goede toestand weer te herstellen; de heer van Vloten verwerpte dit, en verweert in de C.C.-zaak niet terug te knabbelen. De secretaris-generaal, die deze zaak bevoegd heeft niet tot de krachtigsten te begeren, heeft hiertoe niet weten doen te willen, de toestand is tenminste reeds enkele weken dezelfde gebleven. Zoodat prof. van Dam met ontzag gedreigd heeft van Dam.

Het den onverschrokken uitstijting die de raad werd van de "vrijwillige" W. terhulp kwam de Kamermeester zich om een compensatie in de Stede Doel in de vering; na in den hoort op het matje te zijn gekropen, doed hij het voornemen om in de comment van Gansbeke plaats te nemen. Een uiting van den Delftschen dienaar, die led van Delftsche "al séjr" no interesseeren, is de volgende:

"De raad der Technische Hoogeschool zal moeten van alles open houden, al moet ik er tien honderden voor geven." In het bezit van de Pukking van de Centrale Commissie (schonefamilie van ir. K. wort) misgaf de heer van Vloten de laatste tijden van gedachten met de leden van het Nationaal Socialistisch Studenten Front over de T. H. en de Delftsche studenten.

OVER DE STADSTUDENTEN EN DE WINTERWIP

De voormalige studentenvereniging 'De Delftsche Studentenvereniging' is, zoals bekend, thans in handen der gemeente Delft en wordt, Dhr. van Vloten, die den tijd weliswaar andere functies nu ook die van restauratiehouder heeft, heeft de langdurige bemoeijingen de Stadsstudenten in handen der Duitschen overgingen die gestemd voor de nieuwe studentengemeenschap in Delft. Vele N.S.B.-ers maanden zich dedelijk aan om de vrijheid te bevestigen te bevestigen, even de orde en de rust niet lang niet mee. Na een half jaar moeilijkheden en de administratieve en verdere regeling een den gemeenteschepenen Reverser toevertrouwd; als het was van de Delftsche Studentenvereniging, welke, wiens politieke overtuiging niet te bevestigen kan. De latere oud-winterwip Delft, die na zich bij de opheffing der studentencorporaties in Delft op 19 Januari 1940 ontstond als een uitwendig onafhankelijk individu, en eenigen tijd later N.S.B.-lid werd, daarin de houding van het studentencorpus niet op zich te nemen; hij stond zich later op die achtergrond in dienst van de N.S.B. Voorzitter, den leider van de voormalige verenigingen.

De organisatie van de winterwip op andere wijze was (uitgevoerd) de winterwip op andere wijze van de gemeenteschepenen van de gemeente Delft. De eerste dag van het aantal van 45 (uitgevoerd) van de gemeente Delft het ston in de voormalige studentensociëteit; en, 100, waarvan 10 fronten. Het aantal was dat op het N.S.B. 12 N.S.B.-ers en 5 meisjes, die overtuiging zijn. De winterwip over de winterwip van de winterwip, die niet overtuiging is. De winterwip is de winterwip, die niet overtuiging is. De winterwip is de winterwip, die niet overtuiging is.

Maar het is op de winterwip van de winterwip, die niet overtuiging is. De winterwip is de winterwip, die niet overtuiging is. De winterwip is de winterwip, die niet overtuiging is.

OVER DE VERBODENEN TE LEIDEN

In November 1940 werd de Leidse Universiteit, de room van het Nederlandse hoger onderwijs en het minnebeeld van de band met het huis van Oranje, tegelijk met de Technische Hogeschool tegelijk een staking geleden. Reeds toen bleek dat te leiden de hoogleraren, te Delft echter de studenten het meest waren. In de tijd dat de T.H. naar goed werd (April 1941), kregen de Leidse studenten toestemming om over te gaan of te leggen. Met de benoemingen van de Delftsche van Genechten, Goudswagen en Kroon tot "hoog"leeraar begonnen de veranderingen om van leiden een nasi-centrum te maken. Toen nog een aantal volkse elementen leertoclen te leiden en geen hoorden, in de plaats van uitstekende Nederlanders en mannen van verstand als Talders, Meyers, de Winterwip, van Dyon en Kranenburg, verkiender de prachtige houding van de Leidse de winterwip de uitvoering de nazificatie 50 hoogleraren bleef ten onnodiglijk na de uitvoering van dit project ontzag te nemen. Dit had tot resultaat, dat de plannen, die opgesteld door de van Genechten een met hart ginch, geen doerzaak konden vinden; tevens verloren de Leidse de winterwip tijdelijk hun Universiteit, en de winterwip van de winterwip; de winterwip van de winterwip, die niet overtuiging is. De winterwip is de winterwip, die niet overtuiging is.

was, uit organisatorisch oogpunt bezien, de Delftsche studentengemeenschap geheel uiteen geslagen.

Dit wilde natuurlijk niet zeggen, dat zij ook verder uiteen geslagen was; wel waren haar belangrijke mogelijkheden voor den duur der bezetting ontnomen. De hechte gemeenschappen, die de studentencorporaties steeds gevormd hadden, bleven bijeen; in plaats van in haar sociëteiten kwamen zij elders tezamen, ja zij slaagden er zelfs in om nog nieuwe generaties op te nemen. Zij bleven, al waren zij officieel geheel van het tooneel verdwenen, den achtergrond vormen van de activiteit der individueele studenten. De hechte banden, die haar leden verbonden, bewezen hun zeer groot nut bij het bedrijven van illegale activiteit.

*

Die eigenlijke illegale activiteit stond vanzelfsprekend geheel naast de hierboven beschreven demonstratieve acties van de studenten en hun vertegenwoordigers. Zij bestond reeds vanaf de eerste weken na den Duitschen inval. Twee hoogleeraren speelden al spoedig een centrale rol bij dit illegale werk:

Professor Dr Ir J. A. A. Mekel leidde een spionage- en sabotagegroep en in de laatste maanden van 1940 was Professor Ir R. Schoemaker in Delft begonnen met het scheppen van een organisatie, die tot doel had de orde en rust te bewaren, als de Duitschers verslagen zouden zijn. Deze organisatie, de Orde Dienst, bestond over het geheele land en Delft was er slechts een vertakking van.

In den zomer van 1941 werd de O. D. opgerold; de Professoren Schoemaker en Mekel werden gearresteerd, alsmede een groot aantal studenten.

Het antwoord daarop was het terecht stellen van den agent provocateur, die in Delft de organisatie had verraden. Men vond zijn lijk in een vijvertje en de Duitse politie nam de zaak direct in handen. Zij meende, dat de studenten Hugenholtz en Van Blerkom den „moord” bedreven hadden, en zette over het geheele land een drijfjacht op dit tweetal in. Niettemin wisten beiden te ontkomen. Over het lot van Van Blerkom bestaat thans nog steeds geen zekerheid, terwijl Hugenholtz in 1944 bij Gibraltar den dood in de golven vond.

Intusschen was de aandacht van den Sicherheitsdienst voorgoed op Delft gevestigd en in de laatste dagen van Augustus werd een groot aantal studenten opgepakt en naar Scheveningen gebracht. In verschillende bekende studentenhuizen werden huiszoekingen gehouden. Het was een buitengewoon rumoerige tijd.

In de maanden September en October werd een gedeelte van de gevangengenomen studenten weer vrijgelaten, maar toch werd Delft als een zoodanig broeinest voor anti-Duitsche acties beschouwd, dat de Sicherheitsdienst een afdeling politieke politie, die uit drie Hollandsche landverraders bestond, in Delft vestigde. Dit driemanschap maakte nog zeer langen tijd de Delftsche grachten onveilig.

Het aantal Delftenaren, dat zich in het najaar van 1941 in het „Oranjehotel” te Scheveningen bevond, was naar verhouding zeer groot. Het werd niet alleen gevormd door de groepen Schoemaker en Mekel, doch tevens door vele kleine groepjes en individueele studenten, die zich met verzetswerk hadden bezig gehouden. Tegen het voorjaar werden vrijwel al deze Delftenaren naar het beruchte kamp te Amersfoort overgebracht, waar in April het proces tegen den Orde Dienst en de groep-Mekel begon.

Eenige weken later werden de vonnissen in de couranten gepubliceerd: vrijwel geen enkele Delftenaar, die bij deze processen betrokken was, mocht het leven behouden. Van degenen, die aan de doodstraf ontkwamen, stierven er nog velen in Duitsche kampen en gevangnissen; één van hen was Van Hasselt. Ongeveer tegelijk met bovengenoemde eerste massale executie, die geheel Nederland in opschudding bracht, werd te Delft door den Sicherheitsdienst opnieuw een belangrijke slag geslagen: de „Inlichtingen Dienst” onder leiding van den student Van Hattem werd opgerold. (Deze I. D. was een over het geheele land vertakte groep, waarin ook vele jonge ingenieurs medewerkten; hij verzamelde inlichtingen ten behoeve der geallieerden.) Wederom werd een groot aantal studenten in de Scheveningsche gevangenis opgesloten en wederom vond nadien een reeks executies plaats.

De twee groote rampen, die op deze wijze over illegaal Delft waren gekomen, konden den verzetsgeest echter allermintst verzwakken; integendeel. Wèl droegen zij ertoe bij, dat de organisatie van het illegale werk verbeterd werd. In 1940 immers had nog niemand eenige ervaring met „illegaliteit” en met de methoden van den Sicherheitsdienst; zwaar en bloedig was dan ook het leergeld, dat voor die ervaring in den loop van de jaren 1941 en 1942 betaald moest worden.

Tegen 1943 kon men in geheel Nederland, en ook in Delft, gaan spreken van een „illegale techniek”, die tegen de buitengewoon ongunstige omstandigheden bestand was. De groepen waren kleiner geworden en het werk doeltreffender. Toch eischte ook nadien weer ieder jaar zijn slachtoffers. In het voorjaar van 1943 werd Delft opgeschrikt door de arrestatie van

de moedige en efficiënte sabotagegroep-Pahud; eenige maanden later was het de sabotagegroep-Pleyte, die ten offer viel aan den nietsontzienden S.D. Ook vele „Engelandvaarders” zagen in dit jaar een einde aan hun vrijheid gemaakt. Andere Engelandvaarders daarentegen boekten ongelooflijke successen; toen in 1944 het „Centraal Bevolkingsregister” in Huize Kleykamp te Den Haag door de R.A.F. werd vernietigd, werd daaraan deelgenomen door den piloot R. S. Cohen, een Delftschen Engelandvaarder.

Tot het einde van den oorlog toe kon men, over het gehele land verspreid, honderden Delftsche studenten aantreffen die over tallooze organisaties verdeeld hun beste krachten aan den illegalen strijd gaven. Zoo was het begonnen en zoo is het tot het eind toe gebleven.

★

Indien het bovenstaande eenigen indruk gegeven mag hebben van de illegale activiteit der Delftsche studenten, dan diene het volgende om het eigenlijke „studentenverzet” te schetsen. Dit studentenverzet nam in het jaar 1942 de leiding van de Delftsche studenten over van de officieele studentenorganisaties, die, zooals geschetst, op het eind van het jaar 1941 alle door den S.D. uiteen waren geslagen. Dat het „Studentenverzet” regelrecht voortkwam en steunde op de opgeheven corporaties, was vanzelfsprekend.

De Senaat van het Delftsch Studenten Corps besloot in 1941 een commissie op te richten, die een groot deel van zijn taak zou overnemen en hij beschouwde deze als het ware als zijn opvolger. De gevormde commissie werd de „Commissie van Acht” genoemd. Tegelijk ontstond de behoefte aan een interacademiaal ondergronds contact, waarin door den Senaat werd voorzien door het benoemen van S. S. de Koe tot lid van deze Contact Commissie. Later werd De Koe gezocht; hij is ten slotte door de Duitschers gegrepen en gefusilleerd. Hij heeft geholpen den grondslag te leggen voor het studentencontact. De Koe werd opgevolgd in het interacademiaal studentencontact door W. Th. Pahud de Mortanges, die al spoedig assistentie noodig had en zich hierover van de medewerking van R. von Nordheim verzekerde. Pahud had zitting in de Commissie van Acht en zodoende werd deze commissie een groep, die bestemd was leiding te geven aan het verzetswerk.

Nadat de verbinding met het illegale studentenperiodiek „De Geus” was verkregen, ging men in den herfst van 1942 te Utrecht en Amsterdam plaatselijk over tot uitbouw van de organisatie op basis van de oude

gezelligheids- en faculteitsverenigingen, dit in tegenstelling tot Delft, waar er van verdere vertakking nog geen sprake was in dien tijd. Dit laatste was een gemis, dat duidelijk aan het daglicht trad bij de in December 1942 dreigende deportatie van een derde der studenten naar Duitschland. Mede op grond van dit gebrek werd er in Delft geen staking geproclameerd, doch wel werd den Rector Magnificus medegedeeld, dat de studenten tot elken prijs een sluiting van de Technische Hoogeschool zouden forceeren, als de aangekondigde deportaties werden uitgevoerd. Professor Van Dam, Secretaris-Generaal van het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbescherming, goot toen olie op de golven door te verklaren, dat de tewerkstellingsplannen definitief van de baan waren en de Kerstvacantie ging vervroegd in.

De les van deze maand werd evenwel ter harte genomen door den Delftschen vertegenwoordiger in het interacademiaal contact, ook wel den Raad van Negen geheeten. Hij stond bij het leggen van het gewenscht gebleken verband voor twee mogelijkheden: uitgaan van de oude verenigingen, die dikwijls weinig inhoud meer hadden, of van de landstreek, waarin het ouderlijk huis der studenten was gelegen. Men koos de laatste, temeer daar velen Delft voorloopig wilden mijden. Het land werd hiertoe verdeeld in acht districten: Den Haag, Delft, Wassenaar en Leiden met omgeving, Rotterdam en omstreken, Noord-Holland, Utrecht samen met de Veluwe, Nederland ten Noorden en Oosten van de IJssel en Nederland beneden de groote rivieren. Elk lid van de Commissie van Acht, een betrouwbare eenheid, die echter het nadeel had uitsluitend uit het D.S.C. te zijn voortgekomen, kreeg de taak de in een bepaald district woonachtige studenten te organiseeren.

Na de Kerstvacantie achtten talrijke studenten het geraden zich niet in Delft te vertoonen. Wellicht voelde Van Dam zich medio Januari hierdoor genoopt te publiceeren, dat slechts zij, die regelmatig studeerden, niet voor deportatie behoeften te vreezen. Zelfs werden enkelen opgeroepen om op het arbeidsbureau ten overstaan van eenige onbenullige ondervragers verslag uit te komen brengen van hun studie. Desondanks meenden de Vertegenwoordigers, zooals de Raad van Negen voortaan genoemd zou worden, de studenten te moeten manen om naar hun studiesteden terug te keeren; dit voornamelijk teneinde het contact en de eenheid te kunnen vergrooten. Bovendien achtte de meerderheid een plotseling ingrijpen van den vijand onwaarschijnlijk.

De razzia's van 6 Februari kwamen dan ook als een donderslag bij helderen hemel. 215 Delftsche studenten werden bijeengeharkt in de gebou-

wen voor Weg- en Waterbouwkunde, Werktuig- en Scheepsbouwkunde, Electrotechniek en Technische Physica; O. D. 81 werd eveneens met een bezoek vereerd. Op 9 Februari vormde de geheele klasse der „plutocraten-zoontjes” het doelwit van een volgende razzia; allen gingen naar Vught, de meesten slechts voor een kort verblijf. Een hevige reactie bracht dit alles in de studentenwereld te weeg en het studentenverzet gaf na enkele dagen het parool; niet werken en weg uit de universiteitssteden.

In de daarna optredende situatie bewees de regionale opzet zijn deugdelijkheid. In deze periode trof de Delftsche contactgroep een zware slag door de arrestatie van W. Pahud de Mortanges, het districtshoofd Leiden: Van der Plas, den contactman in Den Haag: Van Raalte. Toen ook werd het langzamerhand duidelijk, dat er een keer ten goede of ten kwade moest komen: de situatie werd onhoudbaar. Weinig verwondering wekten daarom de geruchten over een loyaliteitsverklaring, die begin Maart de ronde begonnen te doen. Onmiddellijk gaven de Vertegenwoordigers uiting aan het wijd verspreide doch veelal onbewuste gevoel, dat deze niet mocht worden onderteekend: dat dit een capitulatie zou beteekenen (ten slotte hadden de Duitschers en niet de studenten de orde verstoord) en dat men zich moest verzetten tegen de vijandelijke pogingen om een geestelijke tyrannie te realiseeren. Daarnaast was voor velen de inhoud der verklaring onaanvaardbaar en was aan het teekenen geen enkel concreet voordeel verbonden. Eerst drie weken later, toen gebleken was, dat een belangrijk deel der studenten niet zou teekenen, „bepaalde” Van Dam, dat iedere teekenaar af zou kunnen studeeren.

12 Maart kwam de officieele publicatie, die een maand van strijd inluidde. Tezeldertijd werden alle in Vught verblijf houdende studenten vrijgelaten, met uitzondering van de Delftsche.

Het docentencorps nam voor het overgrootste deel een houding aan, die niet anders dan als voorzichtig, instabiel en weinig principieel gequalificeerd kon worden. Ook de besten aarzelden en van een peilen der stemming onder de studenten was bij hen geen sprake. Dat een vertegenwoordiger van de Delftsche contactgroepen een hoogleeraar van de afdeling Mijnbouwkunde gedeeltelijk van een en ander op de hoogte hield, bleek eveneens weinig effect te sorteeren. Op 26 Maart wist de Senaat van de Technische Hoogeschool toch tot een gebaar, zij het dan van zwak gehalte, te komen: hij zond een brief aan Van Dam, waarin hem werd verzocht de eisch om de loyaliteitsverklaring te onderteekenen te laten vallen; tevens deelde de Senaat mede, dat er geen colleges zouden worden gegeven, voordat alle studenten uit Vught waren ontslagen. Het overgrootste

deel stond inderdaad begin April op vrije voeten.
De gebeurtenissen ontwikkelden zich daarna snel:

- 3 April: Van Dam deelt den Rectores Magnifici mede, dat er in de verordening van 12 Maart geen wijziging zou worden aangebracht.
- 6 April: radiotoespraak van den Secretaris Generaal: „ieder, die voor 11 April teekent, valt binnen den numerus clausus.”
- 7 April: Minister Bolkestein vanuit London: „Het vaderland en de regeering eischen, dat ook de President-Curatoren en Rectoren van de universiteiten zich onthouden van iedere medewerking wat betreft het verkrijgen der verklaringen”.
- 8 April: de Senaat der Technische Hoogeschool adviseert, met slechts 10 stemmen tegen, tot teekenen.

En de studenten? Door middel van gesprekken en publicaties wist een principieele kern van misschien 25 % (w.o. de meeste ouderen) de onzekere rest een juist begrip voor de verboudingen en eischen van het oogenblik bij te brengen. Zoo kwam de 10de April, vol van debatten en onrust, en met den uitslag: 500 teekenaars op 3000! Weliswaar liep dit aantal in de volgende weken nog op tot 778, maar de slag was gewonnen!

De hierop volgende periode was gekenmerkt door een groote verwarring en besluiteloosheid in het kamp der hoogleeraren en dat der teekenaars. Professeren kwamen bijeen in comité's van kleinen omvang; de Rector Magnificus vergaderde met den Duitschen onderwijsautoriteit Herr Dr Wimmer, die „zeer gevaarlijk” deed, waardoor de bezorgdheid onder de docenten nog grooter werd. De Vertegenwoordigers zonden een publicatie de wereld in, waaruit bleek, dat niet meer dan 15 % had geteekend en waarin als richtlijnen voor de toekomst werden gegeven: volharden in de weigering om te teekenen, mijden van de bekende adressen en handhaven van den onderlingen band.

Aan dit tijdvak kwam een eind met het bevel van den „Wehrmachtsbefehlhaber” Christiansen, inhoudende dat alle leden van de voormalige Nederlandsche Weermacht zich moesten melden voor terugvoering in krijgsgevangenschap. Wat daarop volgde is bekend: de nationale (althans vrijwel algemeene) staking en het standrecht. Weliswaar leidde deze grootsche daad niet tot directe resultaten, maar zij opende hen, die nog blind waren, de oogen en was een machtige stimulans voor het verzet.

Intusschen naderde een kritiek moment. Den middag van den vierden Mei

legde de Sicherheitspolizei beslag op het kaartsysteem van ingeschrevenen en de lijst van teekenaars, welke zich op het hoofdgebouw bevonden. Nog geen 24 uur later beschikte de SS-generaal Rauter, dat alle niet-teekenaars zich op 6 Mei moesten melden om „ingeschakeld te worden in den arbeidsinzet”. Velen zaten in een moeilijk parket; er was slechts één dag bedenktijd, er heerschte standrecht en derden (de ouders) waren met zware sancties bedreigd. Delft zelf was in rep en roer na een alarmeerend bericht van een professor, die onbekend wenscht te blijven: ieder verkeerde in het onzekere over den waren stand van zaken.

Aldus brak de droevige dag van 6 Mei 1943 aan; 3800 studenten meldden zich en werden naar Ommen gevoerd. Delft leverde hiervoor een contingent van 800 à 900 man. Kortom van de circa 3000 ingeschrevenen aan de T.H. had 26 % geteekend en ging bijna 30 % naar Duitschland.

Na 6 Mei bleek de hel eerst goed over Nederland los te barsten en volgden de Deutsche Verordnungen en Bekanntmachungen elkaar op met een snelheid, waarop het licht jaloers kon zijn:

- 13 Mei: radiotoestellen verbeurd verklaard.
- 14 Mei: alle Joden zonder „Sperrre” moeten zich op 22 Mei melden.
- 15 Mei: stakende of saboteerende ambtenaren, doktoren etc. worden met zware straffen bedreigd.
- 21 Mei: oproepen van geheele jaargangen voor den arbeidsinzet.
- 25 Mei: de eerste meldingsbevelen voor militaire onderdeelen ter terugvoering in krijgsgevangenschap.

Over het algemeen was de „Anmeldungsfreudigkeit” gelukkig gering, ofschoon er moeilijkheden rezen voor de onderduikers wat betreft de levensmiddelenvoorziening, daar hun stamkaarten afgestempeld moesten worden. Dit bracht weer werk voor het studentencontact. Bovendien hadden de studenten behoefte aan voorlichting, terwijl ook de meisjesstudenten de aandacht der Vertegenwoordigers opeischten. De meisjes werden namelijk, voor zoover zij niet geteekend hadden, eveneens met oproepen e.d. verrijkt en ondanks waarschuwingen van het studentenverzet had zich half Juni een derde (500) gemeld.

De Hoogeschool zette middelerwijl haar oude politiek voort en opende in Juni weer haar poorten voor de 500 teekenaars, die terugkwamen, ijverig gingen studeeren en met verlichte examens werden beloofd. Een brief van de Vertegenwoordigers tot de hoogleeraren sprak naar aanleiding hiervan over hun diepe teleurstelling. Voor de assistenten was de situatie

na dit alles meer dan pijnlijk – om niet te zeggen: onhoudbaar-geworden, doch het duurde tot Augustus voordat zij goeddeels en op gevaarlijk officieele wijze (door middel van brieven, waarin zij hun ontslag aanboden) van het T.H.-tooneel verdwenen.

Eind Juni reikten de distributiebureaux geen bonkaarten meer uit aan mannen, geboren in de jaren 1921 tot en met 1924. Hieronder bevonden zich uiteraard ook een groot aantal studenten, die illegaal geholpen moesten worden. Derhalve ging het studentencontact de verschillende adressen bezoeken; zodoende kwam men eveneens op de hoogte van de individuele omstandigheden en werden kanalen geopend voor de verspreiding van „De Geus”; tevens konden illegaal werkende studenten van legitimaties voorzien worden. De maand Juli bracht nieuwe moeilijkheden voor de vrouwelijke niet-teekenaars. Op instigatie en met behulp der Vertegenwoordigers werd een interacademiaal meisjesstudentencontact opgericht, dat mede ten doel had de meisjes aan te sporen zich te verzetten tegen den arbeidsinzet en haar daarbij te helpen. Toen na eenige maanden de verhoudingen op dit gebied zich hadden gestabiliseerd, loste dit verband zich weer op. Van de opgeroepen Delftsche vrouwelijke studenten was toen 10 % tewerkgesteld.

De in Duitschland verblijvende studenten werden inmiddels niet vergeten. Een Delftsche Commissie van Contact, bestaande uit hoogleeraren, werd ingesteld, doch kon het oorspronkelijk gestelde doel niet bereiken. „De Geus” hield zich op geheel andere wijze met dezelfde categorie bezig en oefende felle kritiek uit op de vreugdevolle houding van sommige Duitschlandgangers. Hoewel juist in haar algemeene strekking, was de beoordeeling op sommige punten toch te scherp, en later kwam het blad dan ook tot een meer practisch standpunt. Helaas werkte dit vrij traag door in de hier en daar tamelijk kortzichtige kringen der gedeporteerden. Desondanks was er sprake van een groeiend begrip tusschen hen en de ondergedoken illegalen, een begrip, dat vooral veld won, toen de laatsten zich beijverden om den Duitschlandgangers den clandestienen terugkeer uit het land der bombardementen mogelijk te maken. Tegen het eind van het jaar werd hiervoor een speciale instantie, het „Auszen-Ministerium”, in het leven geroepen, waarin door weinigen veel nuttig, doch gevaarlijk werk is verricht en waarbij de door de Delftsche contactgroep vervaardigde papieren een groote rol speelden. J. L. Hesselberg moest dit uiterst gevaarlijke en moedige werk met zijn leven boeten. Dit „Auszen-Ministerium” was in Nederland eenig in zijn soort; het wist in den loop der maanden door middel van zijn agenten vele gedeporteerden persoonlijk te benaderen, te overreden en tot den terugtocht in staat te stellen.

De algemeene toestand bleef onrustig: oproepen, trein- en straatcontrôles, artsenstaking. De studenten reageerden zeer verschillend op de moeilijkheden. Een kleine groep leefde normaal; anderen beperkten hun bewegingsvrijheid tot een stad; velen tenslotte bewoonden zolderkamertjes en boerderijen. Van hen allen waren in vier maanden slechts vijftig het slachtoffer der Duitsche vischvangst geworden.

Maar de Hoogeschool trok zich van dit alles niets aan en liep getrouw in de voetsporen van den Secretaris Generaal Van Dam. Alleen de Mijnbouwkundige en Civiele afdeeling hadden zich in een tamelijke werkloosheid gedompeld. De eerste had trouwens niet veel te doen, daar slechts 12 % der mijnbouwkundige studenten had geteekend (15 % was naar Duitschland gegaan). Aanvankelijk was het echter zelfs zoo, dat talrijke hoogleeraren ondergedokenen geen tentamens wilden afnemen!

Tijdens de Senaatsvergadering van 16 Juni werd Professor Muysken als rector voorgedragen, omdat men van meening was, dat hij wel ongeveer de mentaliteit van den overigens tamelijk heterogenen Senaat personifieerde.

De houding van de professoren was trouwens in het algemeen niet fraai en de Vertegenwoordigers meenden, dat er een poging gewaagd diende te worden hierin verbetering te brengen door de vorming van een interacademiaal hoogleerarencontact te bevorderen. In Professor Oranje vonden zij de geschikte figuur om dit te leiden. Toen restte nog de moeilijkheid in de verschillende universiteitssteden een geschikten contact-hoogleeraar te vinden. Speciaal Delft zat vol voetangels en klemmen; een geschikte smetelooze docent was er niet. Half September officieel tot Rector Magnificus benoemd, zag Professor Muysken zich geplaatst voor 600 ingeschrevenen en het probleem: onderwijs geven of niet. Na brieven van den Secretaris Generaal en den N.S.B.-president-curator Van Dieren hervatten de hoogleeraren, met uitzondering van een listig tiental, de colleges.

Het studentencontact aan den anderen kant werkte ook normaal door en organiseerde o.a., overeenkomstig den wensch van de Regeering, onder de studenten een enquête over de toekomst der universiteiten. De bedoeling was slechts om bezinning teweeg te brengen, daar de Vertegenwoordigers alleen op verzetsgebied een richtinggevende taak hadden. Talrijke antwoorden kwamen binnen, in Delft ruim 200.

De mare van de ontredde van het Nederlandsche universiteitsleven drong inmiddels tot het buitenland door. Gedeeltelijk daadwerkelijke belangstelling en schoone beloften van het Fonds Européen de Secours aux Etudiants en van de International University Foundation (in Amerika opgericht tot leniging van de materiele nooden der Europeesche universi-

teiten) vloeiden hieruit voort. Het hoogleerarencontact streefde, vergeefs, naar eenig resultaat. Het eenige lichtpuntje in deze sfeer was het feit, dat Professor Schermerhorn eind December werd ontslagen uit het kamp van St. Michielsgestel en zich vol vuur in de illegaliteit stortte.

In deze zelfde maand besloot de Delftsche contactgroep de studiemogelijkheden voor de ondergedokenen, welke mogelijkheden nog steeds matig waren, ook al vanwege de lauwe tot absoluut afwezige medewerking van verscheidene docenten, door middel van leidraden en in samenwerking met enkele goede hoogleeraren te organiseren. Tenslotte waren alle professoren bereid mee te doen.

Wellicht moet mede op het credit van de enquête (en van de geallieerde overwinningen) geschreven worden, dat in de eerste helft van 1944 de belangstelling voor de na-oorlogsche vraagstukken hand over hand toenam. Het eerste Delftsche toekomstplan, de „Scheeve Jan” (voor een aanzienlijk deel geïnspireerd door de enquête) zag in den zomer het levenslicht. De door „De Geus” aan de orde gestelde quaestie der teekenaars werd druk besproken door de Vertegenwoordigers en het Hoogleerarencontact. Beide groepen stelden een plan op en zonden het naar Engeland.

In dezen tijd werden de berichten uit Duitschland steeds somberder en immer grooter werd het aantal omgekomen of in concentratiekampen opgesloten studenten. Steeds grooter werd gelukkig ook het percentage, dat definitief naar Nederland verdween¹⁾. Hier waren echter ook genoeg moeilijkheden te overwinnen, o.a. op het gebied van de voedselvoorziening, daar men het halen der bonkaarten voortdurend ingewikkelder maakte door middel van tweede stamkaarten, contrôles, zegeltjes op het persoonsbewijs, e.d.

Improvisatie was de leus bij het overwinnen van al deze hindernissen, die tenslotte in hun geheel werden overgedragen aan de Landelijke Organisatie tot Hulp aan Onderduikers. Daarnaast legden de Sicherheitsdienst en de belachelijke Landwacht een onbehoorlijk groote, edoch weinig succesvolle activiteit aan den dag.

Maart 1944 was een maand, waarin het Hoogleerarencontact van zich deed spreken. Niet alleen werd toen, op verzoek der professoren, de eerste van een reeks besprekingen met studenten gehouden over allerlei onderwerpen (teekenaars, veranderingen in de studie, hervorming der studentengemeenschap, houding van den Senaat, beoordeeling der foutieve docenten, staking van het onderwijs), maar ook wist het te bereiken, dat bijna 200 docenten gelijklopende brieven naar Van Dam zonden, waarin zij om schorsing van het Hooger Onderwijs verzochten. Bijna

¹⁾ In September 1944 was de helft van de Duitschlandgangers in Nederland teruggekeerd.

tegelijktijd verzonden de Rectores Magnifici, voornamelijk op initiatief van professor Kluyver, een schrijven aan den Secretaris Generaal, waarin werd geprotesteerd tegen de erbarmelijke behandeling der Nederlandsche studenten in Duitschland.

De hoogleeraren en assistenten ontvingen ook een brief, en wel van de Delftsche contactgroep, die er op aandrang de noodige voorbereidingen te treffen, opdat na het einde van den oorlog de studie direct hervat zou kunnen worden. In Juni werden de besprekingen tusschen de studenten en de docenten weer gestaakt, aangezien de na-oorlogsche zaken alle in den breedte waren behandeld en aangezien bleek, dat er op practisch verzetsgebied toch niets bereikt werd. Bij die besprekingen en in ander verband bleek, dat de hoogleeraren geenszins van plan waren om tijdens de bezetting al feitenmateriaal te verzamelen en criteria te stellen voor de beoordeeling van hun collega's. Dat kon volgens hen slechts geschieden in een tijd van vrije meeningsuiting. Hun opvattingen over de te volgen procedure zijn na de bevrijding overigens tamelijk nauwkeurig verwezenlijkt.

Eveneens in het voorjaar van 1944 dook professor Van der Maas onder en hij sneed daarbij als eerste het tafellaken definitief door. Velen vroegen zich af of er andere docenten zouden volgen, maar nóg achtten dezen den tijd hiervoor niet gekomen. Intusschen was na den brief van 15 Maart de Delftsche hoogleerarenkring in actie gekomen met het doel den Delftschen Senaat in de jaarlijksche vergadering op 19 Juni zich te laten uitspreken tegen een voortzetting van het Hooger Onderwijs. De opzet slaagde! Vanzelfsprekend werd dit bericht in alle kringen van het studentenverzet met groote voldoening ontvangen. Niet alzo door de teekenaars en ten departemente. Den volgenden dag reeds deelde Prof. Van Dam mede, dat hij het voorstel verworpen had en werd Professor Muysken, die meende anderen in gevaar te zullen brengen, wanneer hij onderdook, in zijn huis gearresteerd.

Een deel der hoogleeraren was hierover zeer verontwaardigd en verklaarde zich bereid om onmiddellijk de uitoefening van alle functies te staken. De Delftsche contactgroep bood aan hen te helpen bij het verdwijnen. Dit werd evenwel uitgesteld vanwege de loopende besprekingen (o.a. met Van Dam en Schwebel, „Beauftragte des Reichskommissars für Süd-Holland”) om Professor Muysken vrij te krijgen. Lector Heertjes werd het wachten moe en dook onder. Op 1 Augustus kwam Professor Muysken voor het Obergericht en werd hij op onwaardige wijze tot 1 jaar gevangenisstraf veroordeeld. Het argument om beslissende stappen nog langer uit te stellen was den Delftschen hoogleeraren thans uit handen geslagen

en na talloze besprekingen besloten zij om op 5 September collectief te verklaren geen onderwijs meer te geven.

Eind Augustus; de geallieerde legers naderden; de krachtfiguur onder de professoren was weg; van de actie kwam niets. Wel werd, ondanks vele strubbelingen, door professoren van alle universiteiten en hogescholen naar aanleiding van de gebeurtenissen in Delft een brief geschreven, welke behelsde, dat zij voorstanders waren van een schorsing van het Hooger Onderwijs.

Dit was een der laatste belangrijke feiten uit den verzetstrijd der universiteiten en hogescholen; een strijd, die na September, tijdens het gevecht op leven en dood om het behoud der meest elementaire waarden en bezittingen van het Nederlandsche volk, volkomen op den achtergrond raakte en eerst na de bevrijding in Mei 1945 haar afsluiting zou vinden.

Verslag van de herdenkingsdienst in de Nieuwe Kerk te Delft op 19 September 1945

De plechtige herdenking van de in het verzet of als gevolg van andere oorlogshandelingen omgekomen Delftsche studenten in de historische Nieuwe Kerk van de stad, waar de Prins van Oranje zijn leven liet voor een andere groote zaak, mag een manifestatie worden genoemd van waarlijk oecumenische gezindheid, zooals ons land er sinds de bevrijding helaas te weinig heeft gekend en waaraan de behoefte schijnt af te nemen, naarmate wij verder verwijderd raken van het oogenblik, dat ons de bevrijding bracht. De dood, het groote vraagteken, dat een ieder op zijn pad ontmoet, brengt ook hen tezamen, die in het leven dikwijls verschillende wegen gaan en ook dit vraagteken verschillend uitleggen. Een indrukwekkende wijdingsdienst in een Protestantsch kerkgebouw, geopend door een Katholiek geestelijke en gesloten door een Hervormd predikant. Daartusschenin een door sterke persoonlijke banden en herinneringen emotioneel gekleurd herdenkingswoord van een medestrijder en een breed betoog, tegelijk herdenking en verantwoording, van den man, die onmiddellijk na de bevrijding het roer van het moeilijk bestuurbare schip van staat in handen nam. Geen overweging, aan eenige tijdelijkheid ontleend, kan den stoot tot een dergelijke samenkomst gegeven hebben, maar alleen de diepe bezinning op den grooten verzoener Dood, den dood, die zoovelen, wier leven nauw met de Technische Hoogeschool verbonden is, door directe of indirecte veroorzaking door den vijand hebben moeten ondergaan.

Zacht orgelspel ruischt door het statige kerkgebouw, dat lang voor den vastgestelden tijd geheel is gevuld met hoogleraren, studenten, familieleden der gevallen en andere genoodigden uit de burgerij. Pater P. v. d. Kooy, die de plechtige samenkomst opent, verzoekt den aanwezigen staande het „Wilt heden nu treden” te zingen. Dan leest hij Psalm 117, waarin staat, dat, indien de Heer het huis niet bouwt, de bouwmeesters daaraan tevergeefs arbeiden.

„Zij, die vielen”, vervolgt Pater van der Kooy, „verplichten ons te werken aan den geestelijken, stoffelijken en zedelijken wederopbouw van ons land. Dat wij daartoe in staat zijn getuigt de historie. Ondanks vele afdwalingen zijn wij nog steeds zedelijk het meest hoogstaande volk van

West-Europa. Wij zullen opbouwen met alle krachten, met het oog op Hem, Die ons zegenen zal.”

Na het zingen van „Gelukkig is het land, dat God de Heer beschermt”, kwijt R. von Nordheim, leider van het Delftsche studentenverzet, zich van zijn zware taak, in een kort woord de studenten te gedenken, die ons sedert den 10den Mei 1940 ontvallen zijn. Hij verzoekt zijn gehoor hem in gedachten te willen volgen en zich het beeld te scheppen, dat ons voor oogen moet staan, wanneer wij ons een voorstelling maken van het strijden en lijden der gevallen vrienden. De ondermijning der universitaire waarden is de kiem geworden van het verzet, dat vele studenten individueel zouden gaan bieden. Honderdvijftig hunner zullen wij nimmer weerzien. De laatste jaren en ook de maanden na de bevrijding hebben wij de werkelijkheid van den dood van ons afgeduwd; het was als een onbewuste reactie, als bescherming tegen een verlamdend verdriet en neerslachtigheid. Deze vlucht uit de realiteit moeten wij op dezen avond tot stilstand brengen, door de intieme en verre vrienden, die niet meer zijn, allen naar ons toe te halen en ons te laten doordringen van de grootte en de diepte van hun verlies.

Beseffen wij wel, hoe groot hun zelfverloochening, hun lijden en hun beproevingen waren? Met welk een fierheid zij hun jonge levens gaven? En de onbuigzaamheid, waarmede zij het kwade bestreden?

Wanneer ons verteld wordt uit de kampen, waar het lichamelijk lijden een diepte kreeg, die ons bevattingvermogen te boven gaat, dan worden wij geplaatst voor het mysterie der menselijke ziel. In deemoedige stilte komt tot ons het besef, dat daarin de geest triomfeert over het lichaam, dat een tergend langzamen, martelenden ondergang tegemoet ging. De makkers, die wij gedenken, verkozen uit volle overtuiging den zwaarsten weg, dien een mensch kan gaan, uit vrijen wil, gedragen door een hooge gedachte. De wetenschap, dat de besten onder ons niet zijn teruggekeerd, het besef van hun arbeid, hun lijden en sterven legt ons de verplichting op te leven in hun geest. Slechts wanneer wij gezamenlijk trachten elkan- der te vinden in onbaatzuchtigheid, vrijheid en oprechtheid, is hun dood een belofte voor een betere wereld. Ook onze hoogeschool zal dan door de offers van haar docenten en studenten gelouterd groeien tot een instituut van niet slechts wetenschappelijk goeden naam.

Even verschillend als den weg, dien zij kozen, even verschillend is de dood tot onze vrienden gekomen. Sommigen stierven den zachten dood in de golven, anderen stortten als gewonde vogels ter aarde, velen leerden den dood kennen als een meedoogenloozen uitzuiger, die het lichaam van dag tot dag meer in bezit neemt, doch vaak den geest allerminst

bedwingt, integendeel, hem brengt tot een grootere rijpheid en volheid, zoodat tenslotte het verdorde lichaam de volgroeide vrucht niet meer kan dragen en haar moet loslaten.

Van Nordheim noemt eerst de namen van hen, die werden gefusilleerd; vervolgens die van de studenten, welke in de concentratiekampen stierven en van hen, die op andere wijze in of door het verzet vielen. Dan volgen de namen van de studenten, die bij de vervulling van hun militairen plicht sneuvelden; de namen van de vermisten en ten slotte de namen van hen, die door bombardement of ziekte het leven lieten. „Deze studenten staan vanavond weer voor ons en vullen de leegte, die zij in ons achterlieten.”

Spreker eindigt met het voorlezen van de laatste zinnen uit den afscheids- brief van Willem Pahud de Mortanges, die kracht vond in het Oud- Testamentische woord: „De Heere heeft gegeven, de Heer neemt op Zijn tijd ook terug; de naam des Heeren zij geloofd!”

Na deze diep treffende toespraak verzoekt Von Nordheim staande aan te heffen: „Na 't zuur zal ik ontvangen van God den Heer dat zoet”.

PROFESSOR IR W. SCHERMERHORN.

„Wij willen”, zoo sprak de minister-president na het betreden van den kansel, „in deemoed de hoofden buigen en het hart openstellen voor die wereld, die uitgaat boven het gewoel van dit oogenblik en die nog altijd, bij alle menselijke schuld en zonde, het eenige vaste punt is, het eenige licht, dat uit de eeuwigheid zoowel oorlog als vrede, alsook onze dagen overstraalt. Staande midden in de branding van dezen tijd, kan de mensch tot het inzicht komen, dat de eenige weg, waarlangs de rust en stilte bereikbaar zijn, die ons tot wijsheid voeren kan, zijn beginpunt heeft in de eeuwigheid. De studenten, die behoefte hadden om na de officiële opening der Technische Hoogeschool in dit verband bij elkander te komen, zullen zonder twijfel hebben gevoeld, dat de eenige rechtvaardiging voor dezen avond kan liggen in de poging het gebeuren van deze jaren te zien in het licht der eeuwigheid. Dit is ons in beginsel onmogelijk en alleen de Schepper van hemel en aarde meet den mensch, ook ons, naar deze maat. Laat het ons daarom vanavond alleen maar gegeven zijn, op menselijke wijze een zekeren afstand te nemen van de dingen van vandaag en laat ons pogen om strijd en leed, nederlaag en zegepraal van deze jaren te peilen, zoals men dat in de toekomst zal doen.

Wanneer ik denk aan de jaren, die achter ons liggen, dan is het zonder meer duidelijk, dat het daarin zeker aankwam op de persoonlijkheid. In zulk een

tijd zijn het karakter en geestkracht, die aan onze daden richting geven.” Prof. Schermerhorn wijdde in dit verband treffende woorden aan de nagedachtenis van zijn collega’s: den wilskrachtigen Schoemaker, den wijzen, kunstzinnigen en temperamentvollen Mekel en den rechtschapen Muysken.

„De Technische Hoogeschool als instituut is buiten het verzet gebleven, moest dit ook doen, doch het zijn de menschen geweest, die samen door hun arbeid, ja door hun „zijn”, de Hoogeschool vormen, die de kleur van het beeld hebben bepaald, dat deze hoogeschoolwereld temidden van het verzet heeft opgeleverd.”

Prof. Schermerhorn zegt te denken aan de studentenwereld. Hij vervolgt: „Zij waren studenten, ja zeker, maar zij waren eerst en voor alle dingen jonge menschen met een sterk gevoel voor recht en gerechtigheid. Duidelijk trad dit aan den dag bij het ontslag van hun Joodsche leermeesters en bij de staking.

Hoewel ik de eerste zal zijn om toe te geven, dat wij de fundamenteele fout hebben gemaakt bij het lijdelijk ondergaan van de afsplitsing onzer Joodsche medeburgers, toch is achteraf voor velen onzer de totaal indruk, dat pas in het voorjaar van 1943 het leven aan de Technische Hoogeschool door den bezetter is verstoord. Bitter is er in die maanden geworsteld om den rechten weg te vinden.

Laat ons in eerlijkheid getuigen, dat voor ieder van ons in meerdere of mindere mate naast andere overwegingen de zorg voor het behoud van eigen leven mee heeft gegolden. Ook bestaan er achter schijnbare offerbereidheid, misschien in het onbewuste, in menig menschengemoed motieven, die het offer van den strijd een stuk van zijn glans ontnemen. Indien wij al ooit onder den indruk zijn gekomen van het tekort in het menschelijk leven, ja van de kleinheid van den mensch tegenover den Oneindige, dan is het wel, wanneer wij vandaag trachten te peilen de diepte van al dat gebeuren, dat in de wereld der Hoogeschool tot op dit oogenblik de gemoederen in de heftigste beroering brengt.

Zoo ooit, dan beseffen wij vandaag, dat het den mensch in zijn wezen weliswaar noodzakelijk is te oordeelen over goed en kwaad, doch dat alleen de Heer van dood en leven in de diepten van ieder onzer peilt, allen oordeelt en veroordeelt en ons afhankelijk stelt van Zijn genade. Deze waarheid, hoewel niet van deze wereld, moet den menschegeest begeleiden en verlichten op het moment, dat hij genoodzaakt is, in de orde onzer samenleving onderscheid te maken tusschen goed en kwaad.

Wij aanvaarden thans in deemoed, dat wij allen op een of andere wijze hebben gefaald, dat den mensch nooit een absoluut oordeel toekomt en dat dit

oordeel alleen betrekking kan hebben op de verhouding, waarin een bepaald mensch zich tegenover bepaalde dingen en verschijnselen bevindt. Er wordt vandaag aan den dag geoordeeld ten goede en ten kwade en ik ben persoonlijk bereid daaraan mee te doen en er, indien aan bepaalde voorwaarden is voldaan, de verantwoordelijkheid voor te dragen, omdat ik weet, dat onze menschelijke samenleving zonder dit menschelijk oordeel, voor wat goed en kwaad is, onbestaanbaar wordt.

Wanneer wij dan oordeelen, lijdt het voor mij geen twijfel, dat in den tijd, die achter ons ligt, zij, die den kant van het verzet consequent hebben gekozen, aan die zijde hebben gestaan, zonder welke het bestaan van het Nederlandsche volk niet alleen zedelijk uitermate verzwakt, maar eigenlijk vrijwel onmogelijk zou zijn geworden. Denkt men zich dezen strijd eens weg uit het nationale leven van de afgelopen jaren, dan zou er een zoo afschuwelijk beeld overblijven, dat ook de meest verstokte voorstander van het teekenen der loyaliteitsverklaring daarvan zou gruwen.

Neen, het verzet en de strijd zijn van wezenlijke waarde en de offers, die daarvoor zijn gebracht, zijn en blijven, ook al had de enkele daad geen direct gevolg, als geheel het zaad, waaruit ons nationale bestaan weer moet opgroeien.

Daarom zal het oordeel, dat thans moet worden geveld, in groote trekken naar dit gezichtspunt moeten worden gevormd. Ook al erkennen wij het beperkte recht van alle andere overwegingen, laten wij bedenken, dat een sterk gemeenschapsleven in een groep, ook in een volk, niet mogelijk is, zonder dat er het oordeel over goed en kwaad niet alleen geldt, maar dat men er ook naar handelt. Afgezien van de opgekropte haatgevoelens, die dat oordeel slechts kunnen benevelen, die de gerechtigheid in den weg staan en voor God niet kunnen bestaan, blijft er toch in ons volk tegenover hen, die het verzet positief hebben verstoord, het gevoel, dat zij in die omstandigheden een storend element zijn geweest, dat onze kracht verzwakte en dat den strijd om recht en gerechtigheid in den weg stond. Daarom vraagt, ondanks alle troebele instincten, die een tijd als deze beheerschen, de gerechtigheid een oordeel, want geen gemeenschap is mogelijk zonder deze beiden. Laat ons echter niet vergeten, dat ook geen gemeenschap mogelijk is, waar het oordeel niet op de gerechtigheid is gebouwd.

Helaas, wanneer wij ons op een afstand plaatsen, kunnen wij slechts vaststellen, dat hieraan in een tijd van geweldige spanningsontlading, als dien wij thans beleven, maar al te veel mankeert. In de eerste plaats al, omdat iedere algemeene regel, die gesteld wordt om als grondslag van het oordeel te dienen, aan de menschelijke persoonlijkheid tekort doet. Een van

de belangrijkste functies van de rechtspraak is gelegen in het stellen van het bijzondere geval tegen den achtergrond van de algemeen geldende wetten. Nu is de vloek van onze dagen, dat de algemeene regel overheerscht; dat de menschelijke persoonlijkheid, het individueele geval, daarin ten onder gaat. Hierin schuilt eigenlijk de grondslag van de gevoelens van onbehagen, ja zelfs van onrecht, die men allerwegen in ons volk kan waarnemen, van hoe verschillende zijden zij ook afkomstig zijn. Laten wij bedenken, dat, of men nu spreekt van zuivering of van tuchtmaatregelen, het in wezen gaat om een soort rechtspraak. Daarbij is het onrecht alleen te vermijden, indien er algemeene regels worden gesteld, die zijn gebouwd op gerechtigheid, en in de tweede plaats, indien bij de toetsing van ieder geval aan deze regels de menschelijke persoonlijkheid niet tekort wordt gedaan. Beide voorwaarden verkeeren in gevaar. De eerste, omdat de grondslagen voor de rechtsregels niet in een lange traditie en historie zijn geworteld, doch op de reacties van het volk uit de stormachtige jaren, die achter ons liggen, moeten worden opgebouwd. Laat ons bedenken, hoe gevaarlijk dit proces is. De strijd, dien ons volk heeft gevoerd, is gegaan tegen hen, die tot recht wilden verklaren, wat „das gesunde Volksempfinden” voorschreef.

Ook onder ons komen helaas uitingen voor, die mij daar sterk aan doen denken. Het gevaar ten aanzien van de tweede voorwaarde wordt geleverd door de groote massa der gevallen, waarbij men aan de verleiding bloot staat de toetsing van het individueele geval aan de algemeene regels al te zeer te vereenvoudigen. Gij allen, die in deze uw taak hebt, God geve, dat gij nooit vergete, dat het om menschen gaat.

Eenmaal zal hetgeen wij thans van onzen strijd om de vrede maken, een open boek zijn en zal het komende geslacht ook onze daden oordelen naar de regels, zooals zij dan in het volk zullen leven naar de normen van goed en kwaad.”

Prof. Schermerhorn richtte in dit verband zijn gedachten nog eens in het bijzonder op de wereld der Hoogeschool. „Zij is ontwricht naar alle zijden, zij is een getrouw spiegelbeeld van ons volksleven als geheel, zij is verscheurd naar den geest, geschonden naar het lichaam en moet herrijzen onder omstandigheden, die van een gave Hoogeschool de uiterste krachtsinspanning zou vergen. Het is duidelijk, dat alle gegevens aanwezig zijn, die tot mislukking zouden kunnen voeren. Gelukkig ligt echter voor velen uwer de levensvervulling, de zin van het bestaan op deze aardse wereld zoo sterk in uw arbeid aan de Hoogeschool, dat in laatste instantie deze mislukking een levensafbraak zou beteekenen, waartegen ons eigen innerlijk zich van nature verzet.

Het zijn gelukkig niet alleen deze natuurlijke krachten, die ons vertrouwen geven in de toekomst. Ieder van ons voelt diep in zich een scheppende kracht, die zich bij hen, die hun leven aan deze Hoogeschool verbonden, nu eenmaal op de technische wereld richt. Zij spreekt nog altijd tot onze verbeelding en doet dat misschien nu weer meer dan ooit. Voor ons, die in afzondering geleefd hebben, gaat thans het gordijn van een wereld op, waarin in het bijzonder de techniek een groote ontwikkeling heeft doorgemaakt. Allerwege breekt het besef door, dat ons volksbestaan in sterke mate afhankelijk is van hetgeen de wetenschappelijke wereld van Nederland in de komende jaren zal presteeren. Ik hoop van ganscher harte, dat dit besef zal worden omgezet in een krachtige versterking van uitrusting en organisatie dezer Hoogeschool.

De Hoogeschool heeft een grootsche taak voor zich. Een taak, die zij niet vervult om zich zelfs wil. De Hoogeschool dient het Nederlandsche Volk. Weet, dat de Hoogeschool dient, zooals in diepste wezen ook de techniek als zoodanig beteekent dienst aan den mensch, als het kan dienst ter eere Gods. In deze toevoeging ligt het geheele conflict in onze cultuursituatie opgesloten. Wij leven op een breukpunt der menschelijke geschiedenis, ondanks al datgene, wat vanuit eeuwigheidsstandpunt onveranderlijk is. Nieuwe levensvormen zullen als gevolg van techniek en wetenschap in de volgende decennia worden ontwikkeld. De vraag, waarom het gaat, is onveranderlijk dezelfde: is deze mensch bereid de knie te buigen, is deze mensch in staat te weten, dat zijn werk ijdel is, wanneer het niet geschiedt bewust of onbewust met dien eerbied, die het mogelijk maakt voor een geloovig mensch om te zeggen, dat ook dit werk geschiedt ter eere van den Schepper van hemel en aarde.

Daarom is het niet voldoende, dat de arbeid aan de Technische Hoogeschool weer is aangevangen, daarom is het niet voldoende dat wij hier vanavond de dooden uit deze oorlogsjaren gedenken, maar is het hoofdzak, dat wij ons bewust zijn, dat het de geest is, die ons leven richt, die onzen arbeid waarde geeft.”

Na de rede van den minister-president zongen de aanwezigen „Wat de toekomst brengen moge, mij geleid des Heeren hand.”

Na het betreden van den kansel wees Ds. F. J. Pop er op, dat het voor de eerste maal was, dat een studiejaar met een kerkelijke bijeenkomst geopend was. „Laten zij, die bidden kunnen, hun gebed richten op de herleving der Technische Hoogeschool.”

Na gebed zong de menigte „Mijn schild ende betrouwen”.

De plechtigheid werd met den zegen besloten.

Namen vermeld op de gedenkplaat

1940	W.Th. Pahud de Mortanges	J.L. Hesselberg	Th. Booij
J. Bettink	Ch.O. van der Plas	W. de Nie	A.C. van de Poll
A. H. Bodaan	E.E. van Raalte	J.L. Plesman	K.A. Schipperus
J. Hardeman	A.G. Smit	L.G. de Val	J.C. Coenraads
H. Simon Thomas	C.J. Gude	W.H. van Leeuwen	L.F. Klein Bog
F. H. Starke	mej. dr. R.A. Biegel	G.J. Muller	H. Falkena
J. W. C. Tellegen	ir. W.H. van Doorninck	O.W. de Brey	E.M. Wierda
IJ. Roodenburg	J. van Hattem	drs. W. Westerhof	E. Sibinga Mulder
	ir. W. van Hattem	H. Blankenberg	P.J.F. ten Bosch
1941	ir. K.L. Kamp	L.D. Wolters	C.J. Hammes
	J.W. van Pienbroek	M.W.G. Kop	S.K. Luitse
E.M. von Baumhauer	J. Addeson	V. Obermeijer	A. von Faber
D. van Swaay	A. P.J. van Gelder	P.A. Fentener van Vlissingen	J. Luyten
	S. Kuiper	R.A. Kollwijjn	P. Egas
1942	A.M. Pleyte	J.H. Kessler	C.H.J. Bosch
	J. bij de Vaate	C. van Nes	F.M. Meertens
J. van Assenberg	J. Pottinga	jhr. ir. M. Reuchlin	F. van Wijk
G. Joekes	G.W. Jongbloed	E.R. Kerkhoven	H.E. Schmid
L. van Leeuwen	D. Stibbe	ir. Ch. A. Simon Thomas	prof. ir. J. Muysken
W.B.J. Olland	J. Bakkes	A. Voogel	S.S. Hoogstra
Jhr. J.J. Storm van 's Gravesande	G.H.M. Vierling	N. Smaal	L.J. ten Horn
G.M. van Rossem	1944	A. Pothoven	Vermist
J.Th. van den Honert	P.A.J.M. van der Weegen	H.J.D. Hamers	ir. J. Andriesse
prof. dr. ir. J.A.A. Mekel	G.R. van der Laan	1945	J. van Blerkom
H.J. Bolt	F. Bergsma	R. Wesselink	J.J. Petrus Blumberger
E.P. van Groningen	Th.H. Navis	H. Prins	E. de Ceuninck van Capelle
H.F. Kilsdonk	H.J. Brons	E.E. Woutman	dr. ir. W.D. Cohen
prof. ir. R.L.A. Schoemaker	J.L. Sanders	L. Beyerinck	P.H.D. van Dantzig
J.W. van Slooten	B.M. Berger	ir. J.L. Alta	E. Glaser
R.A. de Vries	G. van Kersen	H. J.E. Dopheide	K. Glazer
J. Woltjer	H. Gieskes	L. Reidsma	R.H. van der Hal
H.J. van Zadelhoff	J.C. Kolff	L.J.C. Vuijk	C.Th. de longh
J.R. Wiersum	R. Stuffken	H. Hagreis	A.J. Jans
J.C. Meijer	A.A. Roosa	H.A.E. Burgers	M.J. Jansen
C.J.C. Hugenholtz	J.W. van Hamel	O.C. Tichelaar	E. Konijn
J.B.F. van Hasselt	L.Th. de Haan	J.R. Bezaan	J.A. Krayenhof van de Leur
P.C. Groenewegen	J.P. Ravelli	M.W. Voogd	S.I. van Kreveld
E. Birnbaum	M.P. Menalda	ir. D.Th. Geerlings	J.L. Larive
C.W. van Holst Pellekaan	S.S. de Koe	H. van Lennep	J.N. Maas
J. Zijdenbos	J.J. van Rietschoten	R.J. de Vries	N.R.J. Phaff
1943	H.E. de Haan	B. Oosterbaan	L. de Raay
	F.H. Bloemgarten	P. van Sabben	S. Ricardo
A.J.C. van der Nagel	prof. dr. E.C. Wiersma	J. Bunschoten	S.B. Rudelsheim
A.G.H. Maassen	W.J. Koene	J. de Baan	ir. E.C. Scheffer
W.W. Mooij	ir. J.W.H. Penning	F.A. Pinke	dr. ir. K.J. Schulz
N.A. Vreede	R. S. Cohen	F.A. van Vliet	ir. L.C. Sloth Blaauboer
A.C.P. Waals	G.M.R. Werson	dr. ir. A.W. van der Moore	P. H.M. van Stokkum
P.M.A. Huurman	K.E. Fokma	B.K. Keuter	A.J. Wijnans
M.H.H. Koenig	C. van Bergeijk	W.F. Hoogewerff	